СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 178. | Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 1. серпня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 178. | Jersey City, N. J., Wednesday, August 1, 1923. | THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНҐ ЛЕЖИТЬ ТЯЖКО ХОРИЙ В СЕН ФРЕНСИСКО

СЕН ФРЕНСИСКО, Кал., 30. липня. — Пять лікарів, котрі доглядають хорого президента Гардинґа видали нині вже два офіціяльні звідомлення, в яких заявляють, що президент Гардинґ тяжко і поважно хорий.

Він вночі трохи спав і потрафив приняти дрібку поживи. Через те спершу нині вважали, що стан його здоровля поправився, але се було тільки спровидне подужанне, бо його стан далі вельми серіозний наслідком затроення жолудка та пересилення нервової системи і серця.

Проте лікарі не тратять надії на скоре подужанне президента. Вони запевняють, що його сильна будова тіла переможе хоробу і він подужає до тижня а найдалі до двох тижнів і скоро вернеться до Вашингтону.

Найбільше лікарі бояться за стан його серця, яке тепер мусить перебувати найбільше напруженне.

Ізза серіозної недуги президента відкликано увесь плян його дальшої подорожі, яка мала вести Панамським каналом, а натомісць робиться приготовання, щоби спеціяльний поїзд президента як найскорше міг перевезти його континентом до Вашингтону.

БАТЬКО ПРЕЗИДЕНТА ГАРДИНҐА ОДЕРЖАВ ВІДОМІСТЬ ПРО НЕДУГУ СИНА

МЕРІОН, Огайо, 31. липня. — Батько президента Гардинґа, др. Джордж Т. Гардинґ, одержав вчера першу вість про недугу сина.

З того приводу він пригадав, що його син замолоду раз був уже тяжко хорий на запаленне легких і кілька разів нездужав на жолудок.

ГАРДИНОВИ ДАВАЛИ ЗАБОГАТО РИБИ

СЕН ФРЕНСИСКО, Кал., 30. липня. — В окруженню президента Гардинґа говорять, що відколи він приїхав над Тихий океан, Американці й Аласканці годували його і його товариство рибами. Давали риби доволі і найріжнійших ґатунків та усяких приправ. Кажуть, що і переїдженне рибами могло пошкодити здоровлю президента.

СПРАВА ЦІНИ ПШЕНИЦІ І КОНҐРЕС

ЕШЛЕНД, Орегон, 28. липня. — Сенатор із стейту Орегон МекНері явився нині у хорого президента.

Він хотів домагатись, щоби президент Гардинґ скликав тепер окрему сесію Конґресу для визначення урядової ціни пшениці. Одначе ізза недуги президента сеї справи не порушував.

Орегонські фармери вірять, що могли-б дістати за пшеницю по $1.75 за бушель, якиб Конґрес усталив ціну.

Одначе з окруження президента довідався сенатор МекНері і другі Орегонці дізнались, що президент Гардинґ не скличе спеціяльної сесії Конґресу для визначення ціни пшениці, бо він не вірить, що Конґрес се зробить.

НЕ ТРЕБА ДЕЛІКАТНИХ ПОСЛІВ

КРУКСТОН, Минн., 30. липня. — Нововибраний сенатор з Минессоти, Магнус Джансон, заявив, що сенаторам треба передівсім простого (кінського) розуму, а не великої оглади і делікатности, бо з тою огладою і делікатностю далеко не зайдуть.

АРЕШТОВАНО ПЯНОГО ПРОГІБІЦІЙНОГО ПОСЛА

ІТАКА, Н. И., 30. липня. — Тут арештовано посла нюйорської леґіслятури (сойму) Едварда Карпентера за се, що повозив самоходом в пяному стані. Також найдено в його автомобілі три фляшки вина.

Замітне, що він кандидував з рамени прогібіційників і підпирав їх в леґіслятурі за підперте вчасі виборів.

ЧИСЛО ВІНЧАНЬ МАЛІЄ, ЧИСЛО РОЗВОДІВ БІЛЬШАЄ

ВАШИНГТОН, Д. К., 28. липня. — Тутешне урядове цензусове бюро подає, що в останніх 6 літах в стейтах Ню Гемпшер, Вермант, Мессечусетс, Канетикат, Ню Джерзи і Делевер число вінчань маліло, а число розводів більшало.

Число подруж в 1922 році в порівнанню до числа подруж в 1916 році змаліло о 12½%, а число розводів у томусамому відношенню збільшилось о 30%.

ФОРД ВИРОБЛЯЄ ДЕННО 6,900 АВТОМОБІЛІВ

ДІТРОЙТ, Миш., 30. липня. — Нині минуло 60 літ від дня уродження Генрі Форда, але Форд сього дня не обходив святочно. Всі фабрики його спокійно працювали і він спокійно займався своїм ділом.

Йому погратулювала тільки жінка і решта родини.

Рано він оглянув свої заводи, які денно тепер виробляють 6,900 автомобілів.

ЛІНЧ

ЯДУ, Миссиссиппі, 30. липня. — В суботу вночі напало двох Нігрів на дім тутешнього купця Вилієма Рассела. Один з них увійшов до хати, а другий пильнував на дворі. В хаті Нігер кинувся на паню Рассел і порубав її сокирою.

Потому оба Нігри втікли, а смертельно покалічену жінку відвезено до шпиталю.

Нігрів вислíджено опісля псами, котрі стежили за кровю. Одного з них, Виллі Миннифілда, зловлено, а товпа зараз привязала його до стовпа, обклала деревом і спалила на місці.

За другим виновником тепер шукають, а як найдуть, то бояться, що його стріне такасама доля як і його товариша.

ВЕТЕРАНИ ЗАБИРАЮТЬСЯ З ФАРМІВ.

Ветерани світової війни, яким перед двома роками домініяльне правительство дало фарми і гроші на розведенне господарки в Західній Канаді — вибираються тепер з фармів, сотками полишаючи за собою будинки і всі господарські знаряди. Богато більше їх вибереться з фармів по вимолоченню збіжа.

За причину до сього подають те, що сенат відкинув законопроект, ухвалений доміньяльним парляментом, про виданне 2 8міліонів долярів на будову зелізничих галузий, які дуже потрібні в Західній Канаді для розною господарського.

ПОТРІБНО БУДЕ 60,000 РОБІТНИКІВ НА ФАРМАХ В КАНАДІ.

Урядники доміньяльного і провінціональних бюр в Канаді посередництва праці оповістили, що на час жнив Зах. Канада буде потребути 61 тисяч робітників, з чого припадає на Манітобу 15 тисяч, Саскачеван 33 тисяч, Альберту 13 тисяч. Сподіються, що в кождій провінції найдесь по три тисячі робітників, а решта муситься спровадити зі Східної Канади.

Жнива почнуться в Манітобі коло 7. сєбпня, в Саскачевані 15 серпня, в Альберті між 10 а 16 серпня.

ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ НА УКРАЇНІ.

Руспрес" подає слідуючі інформації про сучасну ситуацію на Україні: Біженці з Киева і Харкова передають про погіршення харчового становища, помічається нове збільшіння цін на всі харчові продукти. В травні надії на урожай на цілій Україні були цілком задовольняючі, але з початку червня безперервні дощі, град й шкідники значно погіршили становище зсівів. Селяне вже рахують, що в зимі буде голод й починають ховати свої запаси.

По містах робітники розчаровались в большевизмі, озлоблені, роздратовані й однаково бояться як продовження большевизму, так і протисовітського перевороту. Соціялісти-революціонери й меншевики пробують провадити серед робітників роботу, але більшого поспіху не мають.

Інтелігенція частково пристосовалась до большевиків й перенялась їхньою ідеольоґією, в незначній кількости пристосовалась до Непа, але в більшости провадить напівголодне нужденне єствовання.

Неп покликав до життя купку спікулянтів, не здібних до організації правильної торговлі і промисловости, які мріють лише про швидке і легке збогацення.

Хабарництво, крадіжи в совітських установах звичайне явище. Роспуста у всіх формах набрала кольосальних розмірів.

Пози комуністичної партії й загалом пози міської людности переповнені заздрістю відносно „Непманів". З огляду на те, що Жиди серед непманів мають дуже великий відсоток, по містах, а також серід війська став дуже ширитись антисемітизм.

АНҐЛІЄЦЬ, ЩО ЗНАЄ ГОВОРИТИ ПО УКРАЇНСЬКИ, ПАСТОРОМ У ВИННИПЕҐУ.

П. Канді, баптитський проповідник, який належав до відділу баптистської місії що проповідує серед чужинців, зістав покликаний на посаду проповідника у баптистській церкві. Емануїла, у Виннипеґу, в Канаді. Згаданий Канді уміє читати, писати і говорити по українськи, хоч з роду Анґлієць. Української мови вчився він у пезвитеріянській колеґії в Блумфілд в Злучених Державах, де учено української мови і літератури.

МЕНОНІТИ ПРИЇЗДЯТЬ ЗНОВА ДО КАНАДИ.

У пятницю вечером прибула до Виннипеґу громода Менонітів, складаючася з 381 дорослих і 90 дітий. Згадані поселенці прибули сіенарською зелізницею. Вони поселяться в Джіру і Штайнбах, у Манітобі.

РУМУНСЬКА КОРОЛЕВА ХОЧЕ ЩОБИ її ЧОЛОВІК БУВ КОРОЛЕМ ПОЛЬЩІ.

Американські ґазети подають вістку з Европи, що румунська королева від довшого часу робить заходи, щоби свого чоловіка посадити на польському троні.

В тій ціли кажуть, вона їздила недавно з чоловіком до Варшави (певно, дивитись, чи є де сісти).

НЕВДАЧНІ БОЛЬШЕВИЦЬКІ МАНЕВРИ.

Сими днями в околицях Тульчина на Поділлі відбувались учебні проби совєтських війск що до пристосування отруйних ґазів, причому наслідком цих зайнять було кілька випадків отруєння серед червоноармейців. По розкладу занять піхотна дивізія мусіла бути атакованою ескадрою аеропляпів, заосмотрених бомбами з отруйними ґазами, а піхота мусіла відбити цю атаку. Наслідром цієї боротьби була велика кількість отруєних ґазами серед піхоти і два розбиті аеропляни.

ПЛУГ.

Так називається нова українська організація Луцького повіта, на західній Волині (під польською окупацією).

Назва її така **Повітова Луцька Українська Громада** або в скороченню „ПЛУХ".

Засновано її на повітовому зізді в Луцьку, дня 1-ого липня, 1923, в якому взяло участь 66 делеґатів, котрі заступали 10 волосий (около 40 до 50 громад) луцького повіта.

Ухвалено програму громади і вибрано управу з 7 членів. Кромі того вибрано раду, до якої входить управа, і по двох предствників з кождої волости.

Органом **ПЛУГА-а** є тижневник п. з. **Селянська Правда**, який зачав виходити на місце забороненого ляхами українського тижневника „Українське Життя."

Адреса „Селянської Правди" така: Селянська Правда, ул. Ягайлонська 92, Луцк, Волинь.

ПРОДУКЦІЯ ЦУКРУ НА УКРАЇНІ.

Радянські економісти звернули увагу на продукцію цукру і відсилку його на ринки инших держав. В р. 1912 і 1913 зуживала Росія на свої власні потреби около 1,250,000 тон цукру, це виходило 19 фунтів на кожду особу в році. В 1921 р. впало внутрішні запотербовання до 65,000 тон, що виходилоб 1 фунт на рік на чоловіка. В р. 1922 випродукували цукрові заводи 1,200.00 тон цукру.. Після внутрішнього запотребовання осталась значна надвишка, яку можна буде збути за кордоном. На цей рік превиджується 150 тисяч тон цукру на вивіз.

ВАРВАСТВО.

Дня 3. липня с. р. у Варшаві розпочато руйнованнє православного собору на Саській площі. Всі прикраси і образи вже усунено. В короткім часі фахові робітники мають усунити вежі. Ця руїнницька робота викликує болюче враження на місцеве православне населення.

ГОЛОВНА ХИБА УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН У ВІДНОШЕННЮ ДО УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є такі Українці, що щиро підопруть кожду народну справу, або українське підприємство. Коли однак се підприємство має якісь свої хиби, тоді Українець сейчас відрікаєсь і йде до чужого.

В тім то й клопіт. Бо Українець повинен розуміти, що українське підприємство скріпляє силу народу в кождім згляді. Коли щось бракує, то не покидати його, не відрікатись, але старатися його піддержати і направити. Над направою працювати завзято доти, доки не буде всьо як найліпше.

КОЛИ БИ ОТЖЕ „СВОБОДА" І НЕДОПИСУВАЛА В ЧІМСЬ, ТО НЕ ТРЕБА Її ВІДРІКАТИСЯ. ПРОТИВНО, ЩЕ КРІПШЕ ТРЕБА Її ДЕРЖАТИ І ШУКАТИ СПОСОБІ ПОПРАВИТИ Її. ЯКРАЗ ТАКЕ ПОСТУПОВАННЕ СКРІПИТЬ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО ЗАГАЛУ — БО ВКАЗУЄ ЦЕ НА СВІДОМІСТЬ. З ТИХ ПРИЧИН ТРЕБА КОЖДОГО УКРАЇНЦЯ В АМЕРИЦІ ПРИЄДНАТИ ДЛЯ „СВОБОДИ".

Ніхто не може нарікати, що „Свобода" дорога, бо передплата виносить:

На рік $7.00
На пів року $3.75
На три місяці .... $ 2.00

В Джерзи Сіті і заграницею:

На рік $10.00
На пів року .... $ 5.00
На три місяці .... $ 2.75

Гроші посилати чеками або моні-ордерами:

„SVOBODA", 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

АЛІЯНТИ НЕ МОЖУТЬ ПОГОДИТИСЬ У СПРАВІ РУРЩИНИ

ЛОНДОН, 31. липня. — Британське правительство одержало вже відповіди на свою ноту у справі Рурщини від Франції, Бельґії й Італії.

Франція і Бельґія, як звісно, домагаються, щоби Німці наперед покинули „пасивну резистенцію", і кажуть, що вони опорожнять Рурщину по одержанню „відшкодовання". Бельґія кромі того годиться на конференцію знавців, які вирішили-б чи і скільки Німеччина може платити, воєнних відшкодовань".

Італія заняла інакше становище. Вона хоче, щоби скликано нараду знавців, яка розглянула би і вирішила не тільки справу німецького „воєнного відшкодовання", але теж і справу міжаліянтських довгів.

Італія остаточно також згідна приняти плян Анґлії.

Британський премієр Болдвин невдоволений з відповіди Франції і Бельґії і заявив учера в палаті громад, що ся відповідь се тільки протяганнє переговорів.

Справа так мається, що по одній стороні стоїть Анґлія й Італія, а проти неї Франція і Бельґія і покищо немає третьої сили, яка вирішила би сей спір.

ТУРКИ ВІДКИДАЮТЬ АМЕРИКАНСЬКІ ДОМАГАННЯ

ЛОЗАННА, вШайцарія, 31. липня. — Переговори між американським амбасадором Ґру і головою турецької мирової делеґації Ісметом пашею зірвались ізза відмови Ісмета паші приняти американські домагання.

Амбасадор Ґру домагався вже по підписанню договору з аліянтами міжнародньої охорони для християн в Туреччині, між іншими і для Вірмен і „воєнного відшкодовання" за страту американського майна в Туреччині.

Ісмет паша відповів на се, що Туреччина не згодиться на жадні виїмкові права і привілеї для американських горожан, ані на жадні відшкодовання за шкоди з часу війни або революції.

ДЕ ВАЛЕРА КАНДИДУЄ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 30. липня. — Імон де Валера і кількох лідерів з його табору кандидують при слідуючих виборах до ірляндського парляменту (двол ерін).

Вибори мають відбутись з початком вересня с. р.

НІМЕЦЬКИЙ ПРЕМІЄР КУНО УСТУПАЄ

ЛОНДОН, 30. липня. — Німецький канцлер Куно має скоро уступити ізза аґітації проти його особи, яку розвели круги невдоволені з дорожні і з упадку німецької марки.

З Куном уступив би і цілий його кабінет.

Яко кандидатів на наслідника Куна подають Павла Лебе, голову німецького парляменту, і д-ра Ґустава Штреземана, провідника німецької народньої партії.

ОСТОРОГА ПЕРЕД ФАЛШИВИМИ ДОЛЯРАМИ

ПАРИЖ, 30. липня. — Тутешні американські банки видали осторогу перед підробленими долярами.

Вони кажуть, що міжнародні обманці продають підроблені доляри вейтрам, а сі вживають їх коли вимінюють гроші чужинцям.

АЛІЯНТИ РОБЛЯТЬ ЩЕ ОДНУ РЕВОЛЮЦІЮ В ГРЕЦІЇ

ЛОНДОН, 30. липня. — На запит ліберального посла Кенвортсі в палаті послів відповів товариш міністра закордонних справ Роналд МекНайл, що в Греції повстав великий рух, який стремить до поваления монархії, а проголошення републики.

Революція, як кажуть, висить там вже у воздусі і може вибухнути кождої хвилі, а почин найскорше міг би вийти з острова Крети, відки походить Елевтеріос Венізелос, котрого революціонери хотять проголосити президентом грецької републики.

НІМЕЦЬКА МАРКА ЩЕ РАЗ ВПАЛА

ЛОНДОН, 30. липня. — Нині на тутешній біржі курс німецьких марок спершу був трохи поправився. За міліон марок платили одного американського доляра, але відтак марка знову зачала летіти вдолину і при кінци торгу давали по 1,300,000 марок за доляра.

РОЗВОДОВІ ПРОЦЕСИ В АНҐЛІЇ БУДУТЬ ПРИВАТНОЮ СПРАВОЮ РОЗВОДЦІВ

ЛОНДОН, 31. липня. — Британський комітет парляменту, який назначено для розгляду законопроекту про публікованне розводових процесів, виготовив справлений законопроект, який предложить парляментови до ухвали.

На основі сього проекту закона пресі буде заборонено подавати якінебудь неприличні річи з розводових процесів.

ХЛІБ ДЕШЕВІЄ В ІТАЛІЇ

РИМ, 31. липня. — В цілій Італії упали ціни хліба.

Се наслідком великого врожаю пшениці в Европі і заповідженого ввозу дешевої пшениці з України, Злучених Держав і Арґентини.

ДІЯМАНТ ЗА $1,000,000

ПАРИЖ, 30. липня. — Бувша австрійська цісарева Зита, котра тепер є в Женеві, у Швайцарії веде пересправи, щоби продати славний Флорентійський діямант, котрий важить 139 каратів, а який оцінюють на більше як $1,000,000.

Сей діямант заставив в одному з женевських банків її покійний чоловік Кароль.

Італійське правительство запротестувало проти продажі сього діяманта, кажучи, що Австрія мала віддати його їй на основі мирового договору.

Флорентійський діямант звісний в історії від пів тисячі літ. 400 літ тому його мав при собі князь Бурґундії у війні, а коли він поляг, один селянин найшов його при ньому і продав родині Медічі за кілька центів.

"SVOBODA" [UKRAINIAN DAILY]
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays.
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents the copy.		ПЕРЕДПЛАТА. Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 898 Montgomery. Рез. У. Н. Союзу: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НА ПОМІЧ НАШИМ ШКОЛАМ НА ХОЛМЩИНІ!

Обеднанне одержало отсе письмо від посла С. Підгірського, голови Української Парляментарної Репрезентації в соймі і сенаті у Варшаві отсе писмо:

Довідавшись про Ваше започаткованне „Дня Квітів" Рідній Школі і Університетови, Українська Парляментарна Репрезентація в польських законодатних установах сеймі та сенаті, сим складаеся Вам найщирійшу подяку за це започаткования. Серед найбільше загрожених земель наших сливе перше місце займають безталанна Холмщина та Підляше. Не мають сі споконвічні землі наші АНІ ОДНОЇ рідної школи!

Товариство „Рідна Хата" в Холмі, едина культурно-освітна установа українська, беться серед страшних матеріяльних злиднів і з тої причини не може започаткувати приватного шкільництва. Ваша цінна допомога далаб змогу закласти в Холмі гімназію українську, а сим уратувати від ґвалтовної польонізації нашу молодь. Сердечно вітаемо Вашу ініціятиву, остаемося з твердою вірою у Вашу братню допомогу.

Із щирим братнім привітом

Голова Парляментарної Репрезентації
С. ПІДГІРСЬКИЙ, в. р.

* * *

Українці в Америці і в Канаді вже давнійше повинні були подумати про поміч нашим братам і сестрам на Холмщині.

Холмщина се другий наш край крови і сліз по Галичині. Так як і в Галичині ляхва по звірське катує і грабить наших братів Холмщаків.

Тільки що їх меньше ніж Галичан і вони через довгу польсько-московську неволю остались позаду Галичан. Вони не мають ні своїх шкіл, ні товариств, ні видань, ні ґазет. Все те щойно зачинають творити.

А з якими силами вони мусять зачинати?

Ціла Холмщина (або Холмщина і Підляше, то е східні частини Люблинської і Сідлецької ґубернії, які російська дума злучила була в 1912 році в одну Холмську ґубернію і піддала її під владу київського ґенерал-ґубернатора) — територією в десятеро меньша від української Галичини, а населеннем впятеро меньша від неї. На 6,000 квадратових миль (американських) усеї Холмщини живе около міліон населення. З того Українців е около 600,000, а решта Жиди, Поляки й Німці.

Поляки здавна вважають Холмщину за „польський" край, а холмських Українців за ляхів. Длятого вони, здобувши при помочі Франції свое „паньство", тепер за всяку ціну хотять насилу при помочі найзлочиннійших розбоїв зляшити усю Холмщину в як найкоротшому часі. Вони насилу відбирають Українцям їх церкви і „перемінюють" на польські костели; позамикали всі українські школи, які там в останніх роках були повстали; позамикали українські товариства і видання; переслідують найменьшу прояву українського життя. Одним словом, напосілись як звірюки-кати убити Українців на Холмщині духово і фізично.

Але Холмщаки не піддаються ворогови. Не піддались були цареви і його багнетам, не піддадуться і ляцькому недородкови з Варшави.

В часі війни Холмщина се був хрестний шлях, кудою гнали царські жандарми вигнанців з рідних сіл на Схід, в Білорусь і Московщину, а тепер як тим хрестним шляхом вернулись недобитки Холмщан з Росії, застали вони вже нового, ляцького наїзника, котрий пограбив їх церкви, поломивши на них хрести і порубавши в них іконостаси; позалирав школи; позамикав українські товариства; діяльних патріотів запроторив у тюрми.

А всетаки Холмщани, хотяй придавлені ярмом ляцького опришка, не даються. Вони скликують зібрання. Радять, якби їм одчинить українські школи. Боронять своїх церков. Мають своїх послів у соймі ворога. Мають свою ґазету...

Перед нами одинока українська ґазета, яка виходить в Холмі. Називаеться НАШЕ ЖИТТЯ. Виходить що тижня в Холмі, столиці Холмщини (перед нами 51-ше число з 1-ого липня, 1923. Адреса ґазети така: Наше Життя, ул. Люблинська (Дом Людовий), Холм). Ґазета повна описів злиднів наших братів Холмщан в ляцькому ярмі.

Вгорі читаете знову лист посла Підгірського до Обеднання про потребу помочі на українські школи в Холмщині.

ХТО-Ж ПОМОЖЕ НАШІЙ ЗЕМЛІ ХОЛМСЬКІЙ У ЇЇ ПОТРЕБІ?

Не поможе Україна, бо вона закута в московські кайдани.

Не поможе Галичина, бо вона таксамо як і Холмщина в ляцьких кайданах.

Але можуть помогти АМЕРИКАНСЬКІ І КАНАДІЙСЬКІ УКРАЇНЦІ.

Їх разом більше як холмських Українців, а заможність їх без порівнання більша ніж бідних і зруйнованих Холмщан.

Отже коли прийшла пора, що мала і бідна наша Холмщина до нас заговорила, то даймо їй достойну відповідь!

Даймо їй дійсну поміч на школи і видання.

Нехай бачить Холмщина, що за нею стоїть ще далека якась українська сила.

Се додасть нашим браттям Холмщакам відваги до боротьби, а поміч їм на працю культурну унеможливить ляхам зломити їх ні культурно ні фізично.

Поміч найліпше посилати через Обеднанне.

ПЕРЕДОСТАННІЙ КРОК.

Союзна контитуція Росії. — Обранне союзного Совнаркома. — Що вийшло з „самоопределенія вплоть до отделенія". — Коли відродиться „едина й неділима"?

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

І сталось те, що мусіло статись. Дня 4. сього липня всеросійський ЦІК „одноголосно" ухвалив нову союзну конституцію Росії, а через два дні союзник ЦІК ту ухвалу „одноголосно" затверидв.

„Росія вступае в нову фазу свого державного буття. Утворився в однаковій мірі вільний, як і тривкий союз, що охоплюе цілу Росію, за виїмком окраінних держав, що від неї відпали".

Так славословить совітська преса.

Що „Росія вступае в нову фазу свого державного життя" — це цілком можливо. Що та фаза буде більш щасливою від дотеперішньої — про це ще рано говорити. Але в яку фазу вступають ті національні републики, які досі числились „самостійними", а тепер „усоюзнились"?

Хоч ми й маемо перед собою текст союзної конституції, але докладний її розгляд на занадто далеко завів би. До того-ж в офіціяльних повідомленнях з Москви сказано, що конституцію ухвалено „з деякими змінами та доповненнями". Заки не знаемо, що то за „зміни й доповнення", доти не можемо вдаватися в критику самої конституції. Але маемо доклад комісара Софронова, виголошений на засіданню всеросійського ШІК-а перед ухвалою нової конституції. З того реферату можемо почерпнути деякі конкретні вказівки, яка нині фаза починаеться для усоюзнених совітських републик, у тім числі, розуміеться, й для совітської України — а можливо навіть, що для неї в найпершу чергу.

Отож — так мовив Софронов:

„Всі републики будуть творити спільну федеральну державу і в міжнародній політиці

„Закордонні позички може будуть виступати, як цілість. затягати центральна влада, яка у виїмкових випадках може дозволити поодиноким републикам затягати у чужих держав самостійні позички.

„Закородною торговлею мае керувати союзна влада, й лише в поодиноких випадках до цеї справи може братись влада поодиноких републик.

„Податки встановлюе центральна влада, а грошева сиcтема й валюта суть спільні для всіх републик"...

Чи не досить і цього, щоб побачити, як федерація повертаеться в фікцію, а „самостійність" окремих союзних републик — опріч, розуміеться, Московщини — відходить в область леґенд?

Та цій картині ще бракуе останнього удару пензля, ще не всі крапки над і поставив Софронов. Це зробив за нього сам союзний ЦІК, коли на своїм першім і останнім засіданню перевів вибори союзного уряду. Кому-ж передано в руки всі галузи союзної політики? **Майже виключно теперішнім московським комісарам, експонентам московського червоного імперіялізму!**

Головою союзної ради народних комісарів обрано — **Леніна.** Хоч і розбитий паралїжем, хоч безнадійно хорий, хоч вже від кількох років божевільний, Ленін все-таки мае стояти на чолі союзних справ, як стояв досі на чолі справ московських — коли не фізично, то принаймні символічно. А що Ленін у дійсности вже ні до чого го нездатний, то йому обрано заступників: трьох Москалів (Каменев, Цюрупа, Риков) і двох „инородців" — Українця Чубаря й Грузина Орхевашвілі.

Коли припустити, що Чубар та Орхевашвілі — правидві, а не марґаринові заступники своїх народів, то навіть у цім випаку нерівдномірність і несправедливість поділу місць у президії драстично кидаеться в око. На чотирох Москалів припадае лиш двох „инородців" — і то в союзі, в якім немосковські републики становлять пять шестих (Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербейджан), а Московщина — лише одну шесту! Справді, нова фаза...

Та далі справа набирае ще більш знаменного відтінку. Знаете, кого обрано „союзним" комісаром закордонних справ — Все тогож самого **Чичерина,** комісара закордонних справ Московщини. А союзним комісаром військових та морських справ? — Все того-ж самого **Троцького.** У такім самім дусі ліста міністрів „союзного" уряду розгортуеться, перед нами й досі. Комісаром зокордонної торговлі „обрано" **Красина,** комісаром шляхів — **Дзержинського,** коміс. почти — **Смирнова,** комісаром харчових справ — **Брюханова,** комісаром фінансів — **Сокольникова,** головою Ради Народнього Господарства („Совнархоза") — **Рикова...**

Дозвольте! — скаже здивований читач. — Щож то за комедія така? Та ці-ж люде й досі були народними комісарами — для чого-ж їх було ще наново обирати? І якіж то „вибори" союзного уряду, коли портфелі союзних народних комісарів автоматично поперебирали дотеперішні комісари московські?..

На ці природні й законні запитання може бути лише одна відповідь: **Москва трохи „переборщила" в своїй нетерпеливости.** Нема мови, що Москві факт істнування окремих комісаріятів у поодиноких републиках був досить незручний і прикрий. Союзна конституція обеднуе найголовнійші ділянки внутрішньої та закордонної політики в одних руках. Але замісць зробити це тактовно й тонко, Москва повела справу нути кого-небуь зді своїх доте круто й брутально. Замісць скиперішних комісарів і хоч про людське око передати бодай один портфель у руки представника „національних меньшостей", — цілу „реформу" переведено автоматично, дорогою наказу згори, і в такий спосіб тепла московська компанія дістала в свої руки мандати від цілої федерації.

Яке вражінне це зробить у заінтересованих републиках і закордоном, який авторитет мати-муть московські комісари, виступаючи від імени всіх союзних републик — до цього всього Москві нема ніякісінького діла. Як російські царі давнійше іменували себе титулами „царів польських, великих князів фінляндських, царів астраханських, самодержців Великої, Малої та Білої Росії", цілком не питаючи заінтересовані народи, чи вони згодні на таке уступленне своїх прав, — так від нині Чичерин, Троцький, Красин, Дзержинський та їх щасливі товариші виступати-муть од імени Росії, України, Білоруси і др., маючи на цей титул не більше права, ніж ви, читачу, на титул Тибетського Далай Лами.

Цю засадничу позицію що-до московського „державного перевороту" треба було піднести. Але разом з тим не можна не сказати, що під оглядом практичним це далеко краще, що переворот переведено саме так, себ то брутально й круто, ніж инакше. Це краще для того, щоб розвіяти ще істнуючі в деяких наших кругах **ілюзії** що до правдивого характеру взаемних відносин між Москвое та її „федеральними" републиками, згл. Україною.

Проголошнеа колись большевиками формула: „самоопределеніе вплоть до отделенія" для самих большевиків утратила всяке значінне на другий день по їх приході до влади. Але для деяких наших ботокудів вона ще й досі мае вигляд чогось реального. Це для них наче якась мадерінізована „Переяславська умова". І колиб тепер большевики зробили якісь уступки національному почуттю України — хочаб, скажім, у той спосіб, що союзним наркомом закордонних справ призначили Раковського, — то наші ботокуди знов мали-б нагоду потрясти бородами й сказати: „а бачете!"...

Тепер нема чого „бачити", отже й потрясання бородами не буде. Москва набрала повний рот слини й харкнула ботокудам просто в лице. Хочете „самоопределенія" — маете Леніна, Каменева, Рикова й Цюрупу; хочете „вплоть до отделенія" — маете Чичерина, Троцького, Красина й Дзержинського; базікаете про „переяславську умову" — маете Смирнова й Сокольникова.

Ботокуди мають тверді голови. Виховавшись на ідеольоґії: „хоч дулю, хоч півдулі, аби під саму пику" — вони ще можуть побачити таку „дулю" в факті „обрання" Чубаря та Орхевашвілі на заступників голови союзного совнаркома. Зичимо їм від щирого серця цю потіху, коли така „дуля" може їх потішати. Але здаеться, що й ця потіха істнувати-ме недовго. Бо ухвала союзної конституції — це лише **передостанній крок** у напрямі ліквідації новочасної „переяславської умови". Останнім кроком буде певне скасованн; навіть тих мізерних пережитків незалежности, якими ще користуються „союзні републики".

І цей крок не забариться, коли тільки доля пішле большевикам віку.

Берлін, 9. липня.

Радянин.

„БУК—АРЕШТ!"

(Від власного кореспондента).

Наша увага звернена головно на так звану Радянську Україну і на ті українські землі, що тепер під Польщею.

Деколи пишуть наші газети про життя на Закарпаттю, а про нашу недолю під диким і нахабним Румуном мало коли можна що почути.

А тимчасом ці варвари забрали в нас спорий шмат і то дуже урожайної і дуже гарної землі.

І так на Буковині попало в їх хищі кіхті 5,000 квадратових кільометрів, прямо казкового краю, дуже урожайного, буйного і з дуже гарним підсоннем. Хто бачив нашу зелену Буковину, цей знае яка вона гарна. І тепер знущаеться над нею Румун. Виснажуе її економічно, винищуе культурно і деморалізуе національно. Мало що не пів міліона Українців, що замешкують повіти: Заставна (80%), Вашківці (83%), Вижниця (78%), Кіцмань (87%), Чернівці (55%), Серет (42%), Сторожинець (26%) а крім того розсіяні значними оселями по повітах Кімполюнґ, Радівці і Сучава(засуджено на деваcтаціюстацію і румунізацію, — поняття які творять нерозривну цілість. А шкода тим більша, що як раз на Буковині стояло наше шкільництво дуже високо, скрізь були дуже гарні читальні, крамниці, всілякі спілки й товариства, народ почав був розвиватися культурно і підноситися матеріяльно. А дикий Румун несе усьому поступови неминучу загибель.

Та не тільки на Буковині наражені наші земляки на варваризацію і румунізацію, також і тих пів міліона Українців, що мешкають в Бесарабії терплять те саме горе.

На Бесарабії Українці замешкують 10.000 квадратових кільометрів прямо незрівнаної землі. В повіті Хотинськім вони творять абсолютну більшість, так само в місті Акермані, а релятивну більшість мають в Ізмаїлі і Кілті. Не можна казати, що Бесарабія українська, там богато Болгар, Жидів, Румунів і Москалів, але між Одесою а Гирлом Дуная лежить досить чистий український край, так само на півночи між Дністром і Прутом.

Під Москвою жилося бесарабським Українцям з боку національного погано, як скрізь, але економічно Росія все таки загосподарйовувала тую країну і все таки робила дещо для її культурного розвитку.

Румунія лиш нищить. Коло пів міліона моргів ліса забрали Румуни на власність державного скарбу, рубають його і вивозять, не зважаючи які страшні наслідки може мати брак лісів в краю з гострою клімою, де літом бувають дуже великі спеки.

Маетки колишнього земства, котре всетаки було завязком якоїсь теріторіяльної автономії, поконфісковано, урядниками понастановлювано людий мало грамотних і на пів диких, мои на те, щоб пригадати, що Румуни це нащадки колишніх римських злочинців, котрих Рим висилав туди за кару і місцевих дацьких пастухів-волоцюгів.

Як живеться населенню під кормигою отсих румунізаторів можна собі легко уявити.

Ось оден зразок. Року 1911 спровадило бесарабське земство американського професора Майкеля, котрий зорганізував тут цілу сітку зразкових піль, особливо для управи кукурузи. Спроваджено також чимало машин з Америки, які проф. Майкель вважав найпридатнійшими. Коли тепер „рада земських діячів" звернулася до румунського правительства, щоби їй все те звернули, то дістала відповідь, що румунське правительство забрало це майно, не як власність земства, лиш як маеток колишньої російської держави.

Таксамо діеться з колись так гарним „бесарабським земським музеем" у Кішеневі. В нім було кілька окремих відділів (зоольоґічний, агрономічний, історичний, военний і т. д.), і тисячі гостий, своїх і заграничних відвідувало його що року. Нині дах на музею зігнив, кальоріфери попсуті, по стінах тече вода, слоїки з препаратами псуються, три відділи музею цілком замкнено, — одним словом тая так важна культурна інституція під опікою некультурного дикуна пропадае.

Єще оден зразок румунської господарки на свіжо забраних теріторіях.

В Кастроженах був великий шпиталь для умово хорих, — на 3,000 людий. Нині там тільки 500! Та не гадайте, що Румуни уздоровили край, навпаки, число умово хорих подвоїлося, але в шпиталю нема ні біля, ні топлива, ні їжі, про лікарів і ліки й не згадуючи. І тих 500 хорих, що їх тримають на державний кошт, примирае з голоду. Це мабуть по румунським медичним прінціпам найрадикальнійший спосіб лічення.

Але на румунізацію гроший не бракуе, скрізь закладають румунські школи, а нерумунські замикають, підтримують румунську пресу, купують румунські книжки для бібліотек, а нерозумунські конфіскують і перевозять до Букарешту.

„Буки й арешт" — отсе по нашому назва румунської столиці, яка дуже добре відповідае румунізаційній системі на свіжо забраних теріторіях, а на українських землях зокрема.

Українці живуть там під буком, а румунська держава, це для них справжній і то тяжкий арешт!

Семен Б.

Матвій Костишин.

РУСАЛКА

Викотився повний місяць
Світить, а не гріе.
Там осока зашепоче,
Як буйний повіе.

Немов бравий козарлюга
Свавільно гуляе
І кучері русалочки
Стиха розвівае.

Вона сидить самотою,
Сидить тай сумуе,
Що не було в неї долі,
Нерденько нудьгуе.

Дорікае кучерява,
Не хочесь гуляти;
Сама себе розпитуе,
Яка її мати.

На що її заплітала
Русявеньку косу,
До схід сонця виносила
Донечку на росу.

Годувала, доглядала,
Носила, пестила,
Про доленьку не згадала,
А занапастила.

Тяжко-важко на серденьку
Русалочці стане.
Посумуе, стрепенеться,
Довкруги погляне.

Уста дрібні ледви шепчуть:
Гіренький мій світе,
Про милого самотою
Довелось сидіти;

Прийди-прийди, мій соколе,...
Прогадай коханне
І поглянеш на русалку
Її безталанне!

Поки місяць не сховався
Поза сірі хмари,
А ворожка не зробила
Із зіллечка чари,

Поки в гаю ще не чути
Як засвищуть сичі,
А на північ не запіють
Півні пісню тричі.

— — — — — — — — —

Не виходить козаченько,
Мабуть що не чуе...
Русалочка виглядае,
Ще більше нудьгуе,

Настоїться і потужить
В зеленій осоці,
Док не вчуе „кукуріку"
На тамтому боці.

Знов осока зашелестить,
Русалка женеться,
Прямо в водяне плесо
Кругом рознесеться.

Запіняться сині филі,
Русалочку вкриють.
Півні тричі відспівають,
Вдруге заніміють.

Тільки буйний йийов питае:
Хто се такий?6. Хто се?
Й вdin виринаючій русалці
Розвівае коси.

Джемейко, Н. Й., 24. липня, 1923.

Петро Карманський.

МОЯ ТИ ЗЕМЛЕ!

Моя ти Земле, що течеш медами
І розсипаеш золото по нивах!
Розмайний гаю, квітчаний садами,
Де співи дзвонять, ллються в переливах!

Царівно з казки, що маниш красою
І пригортаеш до грудий сусідів!
Чого-ж я, син твій, блуджу чужиною
І глоджу кости від чужих обідів

Чого пустила ти свою дитину
На горювання під сусідським тином?
Чого недоля гне немов тростину
І коверзуе бідним твоїм сином?

Для всіх ти щедра й ласками богата;
Ти всім приблудам місце паломництва.
Лиш я не знаю, що то рідна хата,
Лиш я скиталець, лишений дідицтва.

Моя ти Земле, втрачений мій раю,
Що рабівничі кормить каравани!
Чи я ще ниви твої повитаю,
Щоби скитальчі загоїти рани?

А може дармо буду тугу слати
І дармо буду дожидати стрічі?
І доведеться рай твій споминати
Як сон, чи мрію, що не сниться двічі?

Прудентополіс, Парана, Бразилія, 8. червня, 1923.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

Що думають чужі люде про Польщу.

(З канадійського Укр. Голосу).

Сказав славний американський президент Лінкольн: „Можна дурити усіх людей якийсь час, або можна дурити деяких людей увесь час, але годі дурити усіх людей увесь час".

Правдивість сего вискаэу доказує нам один англійський лист, що попав в наші руки. Се лист одного канадійського бизнесіста з Галичини, Англійця, до свого товариша, адвоката в Канаді. Канадійський бизнесіст, якого імени зі зрозумілих причин не можемо подати, жив в Галичині через сорок (40) літ і певна річ пізнав її наскрізь. В Галичині він мав бизнес. Там його й заскочила війна, яку він пережив до кінця, і там він живе доси. Сей Англієць висказує в листі між иншим свої погляди про Польщу і Поляків. Ось вони:

„Нема нації в світі, яка могла б випродукувати більше завадіяк, чим Польща, а се тому, що Поляки до одного є завадіяками найчистійшого сорта. Скільки свічок висіло з кінця англьо-саксонських носів, коли вони проливали сльози за угнетеними Поляками, яких нібито доптали, кидали в тюрму, посилали на Сибір, депортували з Познанщини, які зносили всякі жорстокости з рук Австрії, Росії і Німеччини. Але повір мені, Дорогий Товаришу, коли я Тобі скажу, що по моїй чесній думці сі завадіяки з на-пів східною а на-пів західною цивілізацією діставали не більше, чи те, на що заслугували. Я не хочу, щоби Ти мене розумів, що я є за шорсткою поведінкою в ціли вилічення народу з його недостатків, спричинених національними нещастями, а однакож нема найменшої підстави припускати, що Поляки звиж 125 літ поступали нерозумно, або були більше гуманні, чим їх мнимі гнобителі. Ні, вони гірші від них.

„Коли брутальність, мстивість, самолюбство, біґотерія, зарозумілість а також невдячність складають на те, аби зробити нарід лихим, то по моїй думці ся нація має першенство. Не думай собі, що я стараюся вилляти свою злість на Поляків. Соціально я не маю що на них скаржитися. Не думаю, що я маю одного особистого ворога в Польщі, однакож через 40 літ свого життя в Галичині я мав час їм приглянутися. Я студіював їх характер, я був підчас війни свідком найвисшої проби націй, коли показувався характер не на поверхні, а глубоко в душі, і я говорю Тобі чесно і без вагання, що Поляки є послідним народом в Европі, якому я помагав би відзискати волю, бо вони тепер показують свій правдивий характер, будучи більшими Бісмарками, чим сам Бісмарк, жорстокійшими від кого-будь царя і більшими гнобителями від найбільших гнобителів. Вони є підпалачі Середної Европи, як Французи є підпалачі Західної Европи, а в серці вороги Англії і її кольонії. Як довго Англія і Америка будуть добувати фунти і доляри на допомогу, так довго будуть Поляки кокетувати з ними, але з хвилею, як зникнуть з очей гроші, Поляки будуть їх актуально ненавидіти.

„Кождий фунт і кождий доляр, який дають Польщі, помагає виробляти амуніцію і гармати та уніформи для польської армії. В тім краю нема злиднів, нема безробіття і тому нема потреби на милостиню. Поляки закрутили Гуверови голову цілованням рук, будуванням памятників, надаванням гонорових титулів і бенкетованням. Гувер і його ласкаві товариші помагають Польщі збудувати велику армію, яка має злучитися з Французами для заволодіння Европи.

„Моя ціль в такім говоренню про Поляків, як я говорю, є — поправити погляд так давно і глубоко вбитий в думки Канадійців, що Поляки є культурний, людяний і симпатичний нарід. Вони не є нічим в тім роді. Їх культура є поверховна, хіба що в музиці відзначаються. Зрештою вони нічого не знають про світ крім Парижа, Монте Карльо і Відня. Вони жорстокі для звірят, недбалі родичі, немилосердні і вороги Англії. Я поясню ріжниці між Поляками і иншими народностями, що є під ярмом Польщі.

„Жидів очевидно знаєш. Вони не є зовсім злі і люблять Англію та її кольонії. Жид є „олрайт", але він не рільник і через те не надто пожаданий. Зрештою Росія є тепер раєм для Жидів. Українці є ласкавий, працьовитий і щирий та богобоязний нарід, ласкавий до звірят і добрі родичі, але їх брутально давлять і переслідують Поляки. Около 31½% теперішнього населення Польщі не є польської крови а дальших 10% є такби сказати „водяні Поляки", або гефбріди. Поляки трактують 31½% як ворогів. В Галичині є 3½ мільона Українців, на полудне від Карпат в Чехословаччині є 500,000, а на Буковині дальших 200,000. Сі враз з 30 міліонами чистокровних Українців Полудново-Західної Росії роблять поважну силу. Польща буде колись мати клопіт з тою силою, іменно як не буде поводитися з Українцями в Галичині більше людяно, чим тепер. Якби Східна Галичина була здобула незалежність, або бодай повну автономію, я бувби вмістив бодай 10 найбільших канадійських експертів при проводі ріжних департаментів, а також много рільничих учителів і професорів".

СТАНОВИЩЕ ЗЕЛІЗНИЦЬ НА УКРАЇНІ.

Московські большівицькі газети пвідомляють, що в звязку із зменьшенням перевозів на полудново-західней зелізниці в цілях зменшення видатків зачинено 145 зелізницих шляхів і 38 стацій.

В МОСКВІ

Сенатор Кинг (до Троцького): — Ну вже розумію, ол райт, ол райт. Теорія, кажете, яка буде, така є, ненарушена. Дуже красно, що теорія є. Але я вже хочу їсти. Будь ласка, продайте мені 100 рублів!

Троцький: У нас на сотки не продають!

Кинг (шкробається в потилицю): То продайте 1,000!

Троцький: У нас на тисячі не продають!

Кинг (скривився): То продайте 10,000!

Троцький: І того у нас не дістанете!

Кинг: Ах, які ви горді, то продайте мені 100,000!

Троцький: І 100,000 не дістанете!

Кинг: Та даруйте, я не міністер скарбу, але продайте мені, нехай вам буде, міліон рублів!

Троцький: У нас, добродію, на міліони не продають. Хочете купити наших грошій, то складаєте тут у мене, в мому офісі одного доляра; я вам даю квіток на три копи рублів, ви заїздити собі до Кремлю драбинястим возом і забираєте свої гроші.

Кинг: Краєна теорія.

Троцький: Се теорія в практиці!

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.
"SVOBODA". 83 Grand St., JERSEY CITY, N. J.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(24)

„Дозвольте мені поставити вам одно запитання. Коли ви так часто сходите до гробовця з цього вашого внутрішнього покою, як можете ви це робити, не проходячи скрізь так багато замкнених дверей?"

Обличча контеси запромінілось тріюмфуючою усмішкою: забобонна спромоглась побідно віддати назад удар мудрого.

„О! Я сходжу вниз не через ці двері. З моєї спальні провадять таємні сходи зпочатку в бібліотеку, а потім в каплицю гробовця. Я сходжу фамілійними сходами."

По цім булоб з боку пана абата дуже природно, запропонувати сховати його в бібліотеці і коли контеса довірить йому ключ до дверей таємних сходів, лишитися її безпосередній близости. Лише що він знав характер контеси, манерність якої булаб так сильно вражена самою згадкою про такий засіб дійти од правди, що вона булаб в стані обірвати всякі дальші переговори. Звичайною дорогою до неї не можна було доступитися. Це абат знав дуже добре.

„Графине! я лишуся при тім; що я сказав. Сьогодня о північи я застукаю в ці двері."

Контесу пройняв нервовий жах.

„Або ви вірите," казав абат далі, що є надземні єства які проходять скрізь замкнені двері при допомозі сили глузуючої з законів природи, і які є видимими для одних людей і невидимими для других, тоді я можу також володіти цею надлюдською силою; — або ви не вірите, що я роджена з пороху землі людина, можу зробити щось иньше, ніж те що дозволяють закони природи; тоді ви знайдете природне пояснення свіх незвичайних випгадків. Чарівницьке мистецтво тепер не є жадним відмівством, Боско і Галюх ми не палимо вже на кострах. Отже вважайте мене або за Боско або за Парацельса; я повторю те, що я взявся зробити. В туж саму годину, в яку примари замку почнуть свою оргію, я застукаю у ваші двері з словами: „In nomine Domini aperiantur portae fidelium." (Во імя Боже най відчиняться двері віруючим). — Але ніхто окрім нас двох не повинен знати щось про це. Дотиж най буде благословення Боже з вами, графиня."

Тойделінду здивувало і зачарувало упевнене поступовання цеї незвичайної людини. Він промовляв до неї з такої височини, що вона вважала майже знесвяченням мати сумнів відносно його слів. А всеж він пообіцяв неможливе! Як може це статися? Чи є він справді єство з надземною силою?

Контеса дивилась у вікно, коли екіпаж з обома священиками опустив замок. Тоді вона лишилась при вікні, доки екіпаж не вернувся порожнім.

Кучериха показувала хвалькувато напивок, який вона одержала. Це був новий орібний ґульден і служниці, що збіглися на це дивуючись передавали його з рук до рук. Яке чудо! З пятьнадцяти міліонів мешканців Угорщини чотирнадцять міліонів пятьсот тисяч ніколи не бачили срібного ґульдена.

Це священик! Не те, що той другий, який що неділі роздавав звичайно як напивки загорнуті в папір чотири крейцари.

Час до вечера тягнувся для контеси дуже довго. Вона неспокійно ходила по всіх своїх кімнатах і сушила собі голову над тим, яким шляхом, скрізь яку щпару мігби прилетіти сюди хтось, що не був би чистим духом. І коли вдарила свома година вона подивилась сама за тим, щоб всі двері тої частини дому, де вона мешкала, були замкнені згідно розпорядку; тоді вона вернулась в свої кімнати.

Там вона взяла пляни того фльорентійського мистця, який збудував цей замок. Вона оглядала їх не вперше. Коли вона дістала цей замок від свого батька, вона довго студіювала ці будівничі пляни. Замок був тричи більший тої простороні, яку вона мала намір ужити для свого мешкання; тому вона мусіла вибрати, в якім крилі замку урядити своє мешкання. В середущій частині цеї будови були великі салі, для зібрань, для обідів, для колекцій зброї, музеї малюнків і старовинних річей. Тут не було затишно.

З цеї частини замку провадили також таємні кручені сходи. Ці сходи були мабуть колись призначені для того, щоб залога могла непомітно втікти, колиб на замок напали Турки. Але ці сходи наказав усунути ще дід контеси та замурувати вихід. Отже цим шляхом ніхто не міг дістатися до середини. — Положене насупроти крило було улюбленим місцем побуту охочих до втіх предків; це крило мало вже криївки, таємні ніши, непомітні сполучення між окремими кімнатами і поверхами скрізь випорожнені товсті стіни, заховані поза малюнками двері, затишні кутки. Всі ці річи відкривав плян архітекта. Тойделінда з дівочим жахом прочувала, що ця частина замку з багатьома таємними ходами і полученнями не відповідає високому лету її ідей. Тому вона вибрала те крило замку, яке було збудоване найпростійше; шерег просто получених між собою кімнат в горі, бібліотека поруч з землею і під нею гробовець. Це крило замку, як видно з точного пляну, не мало жадної иньшої кривки окрім згаданих таємних сходів, які провадили для побожних цілей лише до бібліотеки і до гробовця.

В цім замку подбали про цілу житеву метаморфозу панів замку — для бонвіванів в молодечім, для державних мужів в зрілім і для побожних в старечім віці.

Контеса-ж Тойделінда наказала замурувати всі проходи, які провадили з цього крила до середущої частини замку, таким чином між цею частиною і її апартаментами не було жадного получення.

Отже в цім переділі не було жадних захованих проходів, жадних статуй, які можна було порушувати з місця і які закривали таємні двері, жадних спущень, ані маскованих комінів, ані ані порожніх кольон, які можна відчиняти, ані мармурових брил, які можна булоб порушувати з місця легким давленнем — всі-ж вікна і комини були забезпечені міцними залізними ґратами. Таким чином не було можливо війти сюди таємними шляхами.

Можливий був лише один випадок, а саме, що абат був в порозумінню з цілою службою замку. Але це припущення не могло бути слушне не лише задля високого характеру пана абата, але і з тої причини, що для абата булоб немислимо підплатити протягом часу потрібного, щоб пройти кімнати замку всі стрічні особи, а дотогож в присутности такого свідка, як священик Магок, не припускаючи, що і він в порозумінню з ним. Але це неможливо.

Нарешті для чого потребувавби пан абат уживати якісь таємничі фокуси, коли можна взагалі подумати про фокуси в звязку з ним.

Тойделінда післала рано службу спати; пані Еміренції вона поскаржилась на однобічний біль голови, після чого ця заразже дістала біль голови на другім боці, і коли контеса ішла спати, вона обгорнула цілу свою голову теплими компресами з будзини і жалібно стогнала.

Контеса замкнулась в своїй спальні і числила мінути. Вона почала розкладати пасіянс, але він не вийшов жадного разу; вона була певно за мало уважна. Вона взяла біблію прикрашену чудовими ілюстраціями Доре (апробовану) і переглядала малюнки; вона почислила скільки було жіночих і скільки мужеських постатей на цих двіста трицяти великих мистецьких листах, тоді, скільки коней і верблюдів намальовано там, нарешті скільки сцен убиття є там. Тоді вона скорочувала собі час текстом. Вона почислила, які самозгуки трапляються на сторінці найчастійше. Найбільше було „а", тоді „е", тоді „о", потім слідусало „у"; найменьше було „і". Це був француський текст. В угорськім тексті найчастійше знаходила вона „е", за ним слідувало „а", потім „о", потім „і", нарешті „у", і вкінці „о" і „у".

Це надокучило їй також. Вона сіла до фортепяно і старалася заспокоїти своє хвильовання частин повторенням фантазії. Це також не помогло. Її руки тремтіли і стомлено спадали з клявіятури. Коли нарешті наблизилась жахлива година, вона не змогла думати про щось инше, як про могутньо притягаючі примарні постати. Вона знаходилась цілком в їх владі і її завжде мучила нудьга, поки заявлялись примари.

Тоді на неї нападала звичайна горячка, і в цім стані вона роздягалась, влазила до ліжка, натягала на себе ковдру, аж поки починала потіти і засинала. Пізно ранком, коли вона прокидалась, вона гадала звичайно, що справді пережила ті примарні сцени, які вона бачила у сні.

Сьогодня вечером вона взяла свій талісман портрет пана абата, щоб шукати в нім сили. Вона поставила його перед собою на поручневий столик і заглибилась поглядом в нього. Є він дійсно таким надлюдським єством, по наказу котрого відчиняються замкнені двері, тікають примари і замикаються ворота пекла. І всеж таки не можна думати, що це сповниться.

Чим далі йшла ніч, тим неспокійнійше стукало її серце. Вона тремтіла не перед кождонічними примарами, а перед цим новим моторошним духом цим новим моторошним духом.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ВАЛЮТОВА СИТУАЦІЯ В ПОЛЬЩІ

„Торговельні Звідомлення", тижневник видаваний Департаментом Торговлі в Вашинґтоні приносить в 30-ім числі з 23-го липня ц. р. статтю начальника свого східноевропейського відділу Е. Дана, у якій представлена теперішна грошева ситуація в Польщі. Стаття має заголовок: „Здеморалізована Грошева Ситуація в Польщі" і написана на основі звідомлень американських консулів та торговельних агентів в Польщі. Начинається вона з слідуючого:

„Відкладання ухвали дуже податкового закона, дальше видання великих кількостей паперових грошей, та накінець реакція на відносно постійний курс чужих грошей, який держався протягом кількох послідних місяців, вилились накінець протягом червня у надзвичайнім упадку вимінної вартости польської марки. Правительство, щоб устійнити курс марки завело строгі приписи про виміну чужих грошей. Наслідком того не виплачено грошевих зобовязань за границею, що довело до повної деморалізації закордонної торговлі".

Слідує кілька заміток про нову польську валюту „злоти" та про недостаток відповідних податкових законів. Міністер фінансів Грабський уступив, а його наслідник Лінде не проголосив ще, як він думає поправити попсовані польські фінанси. А далі знова дословно сказано:

„Що польські податки не вистарчить на покриття розходів держави найкраще вказує звіт про приходи з податків і монополів за перший квартал 1293-го року. Всего приходу було 165,000,000,000 польських марок, себто по пересічнім тодішнім курсі около 5 міліонів долярів (одначе закордонний курс марки є нищий, чим її закупочна сила в краю). У тім самім часі, не рахуючи инших заходів, вжитих для покриття дефіциту, самих паперових грошей видано більше, чим трілліон марок, себто шість разів стільки, скільки виносив дохід з податків."

Дальше автор статі підносить, що до упадку польської марки сильно причинилося обезцінення німецької валюти. При зазначуванню крусу доляра відносно марки замітно, що офіціяльний польський курс все був нищий (і то часами два рази) від дійсного, неофіціяльного по якому продавано на ділі доляри в Варшаві, та що теж був нищий від курсу доляра в Данціґу і в Ню Йорку.

Острі приписи, якими правительство старається поправити курс польської валюти, а які появились дуже несподівано, внесли лиш заколот у фінансове і промислове життя Польщі. Наказ, який дає право лиш кільком банкам і то за дозволом уряду міняти чужу валюту, а далі розпорядження, що заплату за вивезений з Польщі товар, коли вона в чужих грошах, треба передавати державній скарбниці, яка рішає, як вона має бути виплачена власникиво викликали той наслідок, що зносини з заграничними банками порвались а промислова діяльність сильно зменьшилась, декуди припинилась зовсім. Між потерпівшими є й американські торговці бававною, яким не заплачено ра товар. Та американський торговельний представник у Варшаві одержав запевнення, що все буде заплачено. Мимо того продукція в бавовняних фабриках Польщі зменьшилась до 40% попередної, мимо того, що є великий попит за бавовняними (пекалевими) товарами не лиш в самій Польщі, але і за її границями.

Накінець подано ще в тій статі кілька заміток, що за червень нема ще точних даних з омбласти праці і торговлі в Польщі, що на зелізницях, в ткальнях та металевих фабриках були розрухи, які примусили підвисшити платню робітникам, та що погода для збіжа була спріяюча.

ГОДОВАННЯ СРІБНИХ ЛИСІВ

Поміж ріжними родами звірячих шкірок цінються теж лисячі шкірки, а передовсім деякі їх спеціяльні роди. Найцінніші між ними шкіри з підбігунових або так званих синів лисів, які живуть на далекій півночи; найдешевші, хоч теж цінні звичайні чи там руді лиси.

Та у породі звичайних лисів трапляються такі звірята, яких шерсть зовсім темна, майже чорна з білявими а то й зовсім білими, лискучими кінчиками довших волосків. Така шуба приладжен під світло вилискується ніби сріблом і дуже високо цініться. Чим шерсть мягча і темнійша і чим краще блищить сріблом, тим і шкірка вище цниться. Лисів, які мають таку шірсть називають срібними лисами.

На Алевтських островах на південь від Аляски тамошні жителі плекають у окремих загородах синіх лисів та добувають гарний дохід з їх шкір. Подібним промислом, лише зі срібними лисами почали тепер знаиматись деякі підприємці в Америці і позаводили „ренчі", де плекають ті звірята. Тепер у Злучених Державах є біль 500 хуторів, на яких плекають цю породу лисів і около 15.000 лисів у неволі. Вартість тих ренчів разом з „худобою" виносить около 8,000,000 долярів.

Недавно видав Департамент Рільництва у Вашинґтоні книжочку про те, як закладати „лисячі" ренчі та як плекати срібних лисів. Там подрібно олисано, як треба про них дбати, як кормити, як парувати і перекрещувати, щоб одержати як найціннійші футра.

Дохід з таких фабм великий. За шкірки срібних лисів платять добре. (у минулому році за одну гарну шкірку заплачено 631 долярів в Лондоні), а кромі того богато людей, закладаючи і собі фарми, купує лисів на розмноження. Тепер уже 90% усіх шкірок срібних лисів, які появляються в торговлі, походить з ренчів і зі штучно плеканих а не з диких лисів.